

Fatalitas! Van sletten, flikken en brommers... en van noodlot tot de kunst

Boekbespreking van ART WITHOUT BARS (red.), *Fatalitas! Van sletten, flikken en brommers... Putes, poulets, prisonniers racontent...*

Sporadisch is er in de media en in het publieke debat over de gevangenis aandacht voor andere items dan cellentekort, ontsnappingen, straffeloosheid of enkelbanden. Er leeft nochtans heel wat meer achter de muren. Zelfs kunst. Artistieke projecten en andere culturele activiteiten dreigen vaak onder druk van overbevolking en de organisatorische stress die ze meebrengt, als eerste te sneuvelen. Ten onrechte. Voorbeelden uit buiten- en binnenland tonen aan dat kunst en cultuur geen luxe zijn in de gevangenis, meer nog, dat ze voor vele gedetineerden een grote, positieve betekenis kunnen hebben. En dus ook voor de sfeer en de leefbaarheid binnen de muren.

Buiten de schijnwerpers van de publieke belangstelling lopen er en der in strafinrichtingen en arresthuizen creatieve projecten. De Rode Antraciet is in het sociaal-cultureel werk al langer actief in de Vlaamse gevangenis. Een andere zeer actieve organisatie is 'Art Without Bars'¹. Ze noemen zichzelf 'een artistieke bende' en ze organiseren workshops over kunst in de Belgische gevangenis, in de drie gewesten.

Art Without Bars heeft nu een fraai album met werken en teksten uit de collectie van dokter Lacassagne gepubliceerd. Jean Lacassagne (1886 – 1960) was Frans wetsdokter. Hij had grote belangstelling voor 'Inmate art', de artistieke productie van gedetineerden. 'Inmate art' is één van de varianten van de 'Outsider art', kunst van mensen die zich in de marge van de samenleving bevinden. Het gaat om psychiatrische patiënten, verslaafden, gedetineerden, en anderen die in morele en/of fysieke afzondering leven, en die zich op een artistieke manier uiten.

In de loop van zijn carrière heeft Jean Lacassagne vele tekeningen van gedetineerden, meestal patiënten van hem, verzameld. Hij moedigde hen trouwens aan om te tekenen en te schrijven, en zo een uitlaatklep te scheppen voor hun gevoelens. Hij toonde hun werk ook aan zijn vrienden uit artistieke kringen. Zo heeft het onder andere Boris Kochno beïnvloed, een choreograaf die meewerkte aan 'Les Ballets Russes'. De

collectie van Lacassagne is te vergelijken met die van Hans Prinzhorn, de Duitse psychiater die tussen beide wereldoorlogen artistiek werk van patiënten verzameld heeft.

De uitgave van *Art Without Bars* heeft de titel 'Fatalitas' meegekregen. Hij is ontleend aan het werk van M. Migron. Deze gedetineerde had contacten met dokter Lacassagne. In zijn teksten duikt 'Fatalitas' regelmatig op als de blinde en wrede oorzaak van al zijn tegenslagen. Van M. Migron zijn een aantal tekeningen in het boek opgenomen, naast heel wat werk van Armand Gros en anderen, allemaal gedetineerden.

In totaal worden een veertigtal tekeningen in het album getoond. Het boek biedt ook een ruime selectie uit de teksten van M. Migron. Zij beschrijven open én schrijnend zijn vallen en opstaan. De teksten brengen zijn tekeningen en die van zijn lotgenoten tot leven. Zo helpen zij de lezer om achter de 'prentjes' te kijken, en een glimp van de ziel van de gedetineerde op te vangen.

De tekeningen zijn soms naïef, dikwijls humoristisch of sarcastisch, kleurrijk, verzorgd. Zij tonen scènes uit het leven in de gevangenis, episodes van een crimineel bestaan, herinneringen aan het vreemdelingenlegioen of aan kroegentochten. Soms hebben ze ook direct artistieke ambities: een stilleven, taferelen uit het leven van Christus. Andere tekeningen tonen de wereld waarvan de kunstenaar droomt: een man en een vrouw in een zeilboot, die de volle zee – de vrijheid? – opvaren, een danseres op het strand – weer de zee...

Het geheel is zeer verzorgd uitgegeven, in een tweetaalige publicatie. Ze kost 14 €, en voor gedetineerden en penitentiaire beambten is er een gunsttarief van 6€. Zo kan dit boek een stimulans zijn om artistiek werk van gedetineerden aan te moedigen.

Art Without Bars wil de 'Inmate art' bekend maken als genre. Dit boek is een eerste stap daarin. De organisatie werkt ook aan een archief, dat door iedereen bezocht zal kunnen worden. En het Museum Guislain, dat een paar jaar geleden werk uit de Prinzhorn-collectie getoond heeft, bereidt tegen 2010 een tentoonstelling van Inmate Art voor, met onder andere werk uit de collectie van Jean Lacassagne. Deze publicatie is alvast een stevige smaakmaker.

Marc Tassier*

¹ *Art Without Bars* vzw, Blokkenstraat, 301 B-3060 Bertem, tel.: 0032 16 47 17 36, <http://www.artwithoutbars.be>